

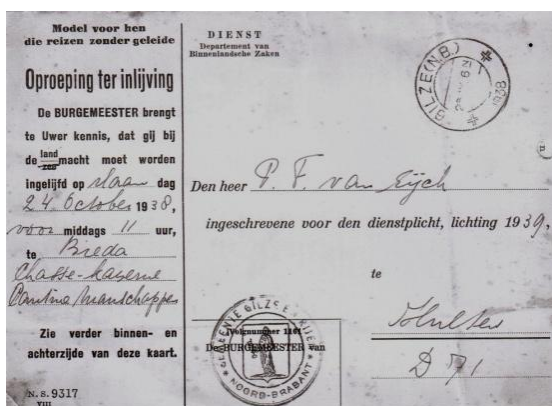
Hultenaar Frans van Eijck zag dienstplicht uitgroeien tot ruim 6 jaren.

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 15 mei 1985

Begin mei vond de herdenking plaats van alle gevallen gedurende de Tweede Wereldoorlog, alsmede werd allerwegen de bevrijding gevierd. Het was alweer veertig jaar geleden. Maar vijfenveertig jaar terug, 10 mei 1940, was eveneens een gedenkwaardige dag. Een aan onze strijdkrachten ver superieur Duits leger walste over een groot deel van ons land. Een terreurbombardement op Rotterdam was er mede oorzaak van dat na vier dagen strijd werd gecapituleerd. Gisteren dus vijfenveertig jaar geleden.

Verwarring

Niet alle Nederlandse militairen hielden het voor gezien. Er waren er die via België en Frankrijk terugtrokken naar Engeland, om vanaf daar ruim vier jaar later als bevrijders terug te keren. Eén van hen was Petrus Franciscus (Frans) van Eijck, nu wonende aan de Achterstraat 32 in Hulten. Geboren op 6 augustus 1919 was hij ruim negentien jaar toen hij op 24 oktober 1938 moest opkomen voor het vervullen van de dienstplicht. Hij moest zich toen aanmelden in de manschappenkantine van de Chassee-kazerne in Breda, hij zou voor elf maanden het vaderland gaan dienen bij het Zesde Regiment Infanterie. De elf maanden militaire dienst werden ruim zes jaar, pas op 28 oktober

Oproep tot opkomst voor de dienstplicht
24 oktober 1938 (Fam. van Eijck)

1944 zag hij Hulten terug als lid van de Koninklijke Nederlandse Brigade 'Prinses Irene'. Frans vertelde ons zijn verhaal. Erg sober, geen gevechtshandeling. 'Ik was geen held, kan me niet beroepen op heldendaden, deed gewoon wat mij werd opgedragen te doen!' Als we min of meer beloven hem niet naar een heldenrol te

schrijven, vertelt hij vanaf de 10^e mei 1940, de dag waarop eigenlijk allemaal begon. Zijn verhaal plaatsen we in enkele afleveringen.

‘Als in de warme meidagen van 1940 de Duitsers ons land overspoelen en de Nederlandse troepen na een ongelijke strijd de wapens moeten neerleggen, lukt het vele militairen om naar Engeland te ontkomen. Eén daarvan was ik. Deze en de velen die na hen kwamen, de zogenaamde ‘Engelandvaarders’ vormden later de ruggengraat van het Nederlandse legioen in Engeland’.

‘Op 10 mei werden we naar de Belgische grens bij Wernhout gedirigeerd om de reeds lang tevoren geplaatste versperringen aan te brengen. Ik zat bij de ‘springploeg’, met explosieven bliezen we aan beide kanten van de weg een tiental zware bommen en een duiker onder de weg op. Het was ’s morgens halfzeven, Nederland was neutraal en wilde dat bewijzen door de grensovergangen te blokkeren. Kennelijk wist onze commandant nog niet dat de Duitsers die neutraliteit aan hun laars hadden gelapt. Nog dezelfde dag moesten we alles weer opruimen, want de in aantocht zijnde Franse troepen lieten we maar al te graag door. Nog dezelfde voormiddag werd onze eenheid naar Zevenbergschen Hoek verplaatst, omdat er beneden de Moerdijkbrug parachutisten waren geland. Het was niets anders dan wat op en neer schieten, zo werd het avond. De andere oorlogsdagen was het nauwelijks anders, doch aan alles viel af te leiden dat de verwarring steeds groter werd. De verwarring werd in de hand gewerkt door vluchtelingen, nieuwsgierigen en vooral valse geruchten. De sfeer was erg vreemd in die zomerse dagen. Het mooie voorjaar was er de reden van dat de rogge al een halve meter hoog op de akkers stond, een geluk voor ons, het was een mooie schuilplaats als dat nodig was’

Inmiddels waren we verplaatst naar Antwerpen, om terug door de Scheldetunnel ingezet te worden op Zeeuws-Vlaanderen. Ik herinner me nog Cadzand, maar verder weet ik niet veel meer. Het was een complete chaos, massa’s militairen met nagenoeg niet anders dan lichte wapens. Toen ook Zeeland niet te houden bleek kwam een transport richting het zuiden op gang. Meestal op gevorderde fietsen, waarom dat kan ik niet meer herinneren, maar ik had er geen. Met twee kameraden kroop ik op een ook al gevorderde vrachtwagen, deze stoof in de richting Frankrijk. Dat stoof moet je dan ook letterlijk nemen, want het is onvoorstelbaar hoeveel stof een soort van kalkwegen deden opwaaien. Het was letterlijk een kunst om adem te halen. Bij aankomst de volgende dag in het Franse Abbeville kregen we meteen het eerste bombardement over ons heen. Van de fietsers was toen geen spoor meer te zien. Uiteraard de Duitsers ook niet, we

waren ze immers te vlug af, bleven ze voor. Onze colonne reed met vrij grote snelheid van Rouen naar Normandië, we waren dan ook al gauw in de stad Caen. Daar bleven we nogal een tijdje, vandaar dat ons de omliggende dorpen Douvres en La Delivrande een beetje bekend werden. Ik herinner me nog heel goed dat het opvallend stil was op Sacramentszondag 26 mei. Dat was dan 's morgens, toen we slechts met een man of zes in de kerk waren. Maar 's middags met de Sacramentsprocessie was er een massa volk op de been die ik nauwelijks kan beschrijven. Verschrikkelijk zo druk! Ik meen dat typisch Franse, die zijn nogal voor het demonstratieve.

'Waarom de Fransen ons niet inlijfden en naar hun front stuurden? Ja. . dat weet ik ook niet! We waren een ongeregelde troep, ik denk dat ze vies van ons waren. In de voorbije weken waren we nauwelijks uit onze groene uniformen geweest, daarnaast hadden we constant honger. We waren overgeleverd aan een paar officieren die Frans spraken en die voor ons wat geld lospeuterden bij het Nederlands consulaat. Na een poosje ging het weer verder, alsmaar richting zuiden, naar Bretagne. Op een dag arriveerden wij in de havenstad Brest. Daar hadden we twee mogelijkheden. We konden gelaten de komst van de Duitsers afwachten, maar ook oversteken naar Engeland. Dat laatste werd ons door de officieren aangeraden. Waarom we 't deden? Om te beginnen waren we een troep verdwaalde schapen. Daarnaast wisten we Engeland als een rijk land en onze koningin en de regering waren al daar. Het zal tóch niet lang duren, zo was de algemene gedachte.

Hoogstens veertien dagen, dat kan Hitler onmogelijk zo blijven volhouden. Als iemand toen had kunnen voorspellen dat we voor vier jaar zouden weggaan, geloof ik niet dat zo velen het hadden gedaan. Ik denk zeker niet de getrouwden onder ons. En wat ik zelf gedaan zou hebben weet ik niet. Op de avond van de 10^e juni vertrokken we met de Prinses Beatrix, een nagenoeg gloednieuwe veerboot.

Vanaf Brest naar Plymouth, de havenstad waar we de volgende dag arriveerden. Van de oversteek herinner ik mij nauwelijks iets, alleen dat ik dronken was van de wijn die aan boord onbeperkt mocht worden gedronken. Gratis, dus dat wilde wel! Later vertelde me mij dat het schip 's nachts een uur had stilgelegen. De volgende ochtend, de 11^e juni 1940 om ongeveer half vijf vond de ontschepping plaats in Plymouth'.

Zowel in houding als woorden zeiden de Britten: 'wij winnen de oorlog tòch'!

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 22mei 1985

We eindigden vorige week met de aankomst in Plymouth, 's morgens om een uur of half vijf op de 11^e juni 1940. We leken nog het meest op een haveloze groep krijgsgevangenen, marcherend naar een verzamelpunt werden we dan ook argwanend bekeken door de Engelse begeleiders, die voor alle voorzichtigheid de bajonet op het geweer hadden. Van het verzamelpunt uit werden we op transport gesteld door Porthcawl aan de Bristol Bay, waar we in een tentenkamp de zomer zouden doorbrengen'.

Optimisme

'Het duurde niet zo lang of we werden in Engelse uniform gestoken, waardoor we er meteen een stuk vredelievender uitzagen. Toen we ook ons paybook kregen (militair paspoort, red.) lag de weg open om eens op verkenning te gaan in het stadje, een heel aardige badplaats met een mooie boulevard. En dat was dan meteen de eerste kennismaking met de Engelse bevolking. De eerste indrukken zouden blijven! Ik zie ze daar nu nog zitten, in een pub, een herberg met diverse afscheidingen, achter een pint van driekwart liter bier zonder schuim of koolzuur. Zowel in houding als in woorden zeiden de Engelsen: 'wij winnen de oorlog tòch'. Ik herinner me nog dat ik dacht: als 't zo moet dan ziet 't eruit met onze vrijheid. Als we hier later de filmserie zagen 'Daar komen de schutters', konden we vaak de toestand van toen herkennen. In plaats van met geweren te oefenen had men stokken. Het was een en al optimisme wat we tegen kwamen, met geen besef van de Duitse strijdkrachten, hun mankracht en materieel.'

Exercitie en marsen lopen

‘De meer ontwikkelde Britten vroegen of we thuis in Holland nog meer hadden dan scheepjes, molens en tulpen en of we, uit het land van de klompen, wel konden wennen aan de leren schoenen? Het is écht gebeurd, maar in ieder geval ondervonden we algemeen een grote vriendelijkheid. De zomer van 1940 was tamelijk nat, je moest oppassen of de strozak groeide aan de grond vast.’

‘Wat de bewoners van het kamp betreft zou je kunnen spreken van een rommeltje, van alles wat. Ook nogal wat burgerchauffeurs, met vrachtwagen of bus op het vaste land gevorderd, met een leeftijd tussen de 20 en 40 jaar. Het grootste deel van de aanwezigen stamde nochtans uit het zuiden van ons land. Het dagelijks

De hoofdstraat van Congleton

Copyright Richard van de Velde.

programma bestond uit het vullen van zandzakken voor de openbare gebouwen, wat exercitie en wachtlopen bij een vliegveld in de streek. We keken onze ogen uit bij de Wellingtons en Witleys, doch binnen een paar jaar zouden we het domme, ouderwetse dingen (vliegtuigen, red.) noemen. Ons vertier zochten we in dorpen en stadjes rondom, ik noem

Macclesfield, Newport en Cardiff waar wat zware industrie te vinden was. Zo werd het half oktober, er vond een grote verhuizing plaats naar Congleton. Daar namen we onze intrek in een grote fabriekshal, genaamd The Mill. Het gebouw kende enkele verdiepingen die ingericht waren als slaapzaal. Om te gaan eten moesten we naar de Townhall, het gemeentehuis enkele minuten lopen van ons kwartier. In Congleton zouden we blijven tot het voorjaar van 1941, toen ons kamp in Wolverhampton gereed kwam. Die verhuizing vond niet iedereen even prettig. Het was er namelijk goed en meerderen van ons hadden er al gauw een levenspartner gevonden waarmee men al binnen enkele maanden in het huwelijk trad. Of al die huwelijken nog bestaan weet ik niet, maar 't zal me wel benieuwen’.

Eerste brief

‘In Congleton konden de Christenen medegebruik maken van de kerk. Dit dan in tegenstelling met Porthcawl, waar een tent dienst deed als kapel voor zowel de protestanten als katholieken. De kelder van een Anglicaanse kerk werd ingericht als kantine. De muren werden door iemand die zeer bekwaam was met een stift beschilderd met puur Hollandse taferelen, zodat we ons er echt thuis voelden. Liepen we achterom de kerk dan kwamen we bij een katholieke kerk uit. Zoals je

weet zijn daar de katholieken in de minderheid en erg verspreid tussen de Anglicanen. De r.k. kerk zou door ons veelvuldig worden gebruikt. Onze aalmoezenier, van der Poel jezuïet, droeg er dagelijks een H. Mis op. Dat kon net voor het ochtendappel van acht uur. Het gebeurde erg vaak dat we maar met z'n tweeën waren in de kerk, mijn kameraad en ik'.

'Congleton was in 1940 een stadje zoals Oosterhout in die tijd. Later zou men elkaar vinden in een jumelage, je kunt daar nog jaarlijks over lezen. Destijds was er wat kleine industrie en niet te vergeten de kolenmijnen waarin de mensen de kost verdienden. Burgers met een stukje grond achter het huis groeven een gat en haalden al op ruim een halve meter diepte kolen uit. Het was bruinkool, geen turf meer en eigenlijk nog geen kolen. Dat stookte men dan voor niks, het stonk overigens wel. Hoe 't nu in Congleton is weet ik niet. In ben er nooit meer geweest!'

'Het was hier dat ik mijn eerste bericht uit Holland ontving. Er stond alleen een vraag op: waar ben je en wat doe je? Slechts vijf woorden. Dat bericht was gekomen via het internationale Rode Kruis. Naderhand zouden we nog veel van die brieven ontvangen, de inhoud mocht maximaal vijftientig woorden tellen en moest puur familienieuws bevatten. Je kon er bijna de klok op gelijk zetten dat de brieven een maand of drie onderweg waren, ze kwamen en gingen via Zwitserland. Ik weet het niet zeker meer, maar ik dacht dat het kosteloos was.

In de voorzomer van 1941 verhuisden we naar een kamp een kilometer of vier van Wolverhampton. Het heette Wrottesley Park, ik schat het twintig hectaren groot. Semipermanente gebouwen, zeer redelijk tot goed. Er waren wasgelegenheden, kantines, eetzaal, kapellen en ontspanningsruimte die plaats bood aan zo'n 500 personen. Vanuit dat kamp kwam ook een verlofregeling tot stand, uiteraard voor zover de oorlogstoestand dat mogelijk maakte. Het gebeurde vaak dat handwapens mee moesten. Het verlof begon met een lang weekend, later werd het zeven dagen om de drie maanden. De ene keer had je vrij reizen, de andere keer moest je het speciale tarief betalen wat voor de krijgsmacht gold. Het leger werd op handen gedragen, vooral wij Hollanders konden geen kwaad doen. Ik zat eens in de trein, beter gezegd ik stond. Een stokoud vrouwtje stond op en bood me haar plaats aan.'

Parades

‘Het gebeurde wel dat we, vrij reizend, vanuit Wolverhampton via Londen in Edinburgh en zelfs Aberdeen bovenin Schotland terecht kwamen. Dat vonden we uiteraard een buitenkansje. De adressen kregen we verstrekt door de aalmoezenier of we kregen ze via de Welfare. Uiteraard maakten we in Londen regelmatig luchtalarm mee en zaten we met de Engelsen in de schuilkelder.’

‘Het was al in 1941 of 1942 dat we overal in de steden en dorpen opschriften zagen aangebracht door uiterst linkse groeperingen: ‘Open het tweede front nú!’ er was uiteraard geen denken aan, men was er eenvoudig niet toe in staat. Het was al een hele prestatie om de spoorwegen aan de gang te houden, die de enorme hoeveelheid goederen en verlofgangers moest vervoeren. Onvoorstelbaar hoe druk ’t op de stations was!

Defilé voor de koningin bij de uitreiking van het vaandel

‘Overal las je de vraag: ‘Is deze reis werkelijk nodig?’ Ook aanplakbiljetten met daarop: ‘Geen militaire geheimen, want de muren hebben oren!’ Over het algemeen waren de Engelsen zeer gedisciplineerd, men hield zich aan de regels in openbare gebouwen, bij de roltrappen en dergelijke. Er wordt me nogal eens

gevraagd wat we zoal deden om de dagen te vullen? Ik kan niet anders zeggen dan: van alles! Hier en daar op het veld werken bij een tuinder en heel veel parade lopen. Dat dan meestal op zaterdagmiddag. Legeronderdelen kwamen uit de omgeving van de stad, men trommelden de nodige muziekkorpsen bij elkaar, het geheel bracht veel publiek. Bij het stadhuis zag je meestal een grote thermometer met de stand van de toegezegde gelden voor de oorlogsvoering. Er waren er onder ons die een echte hekel hadden aan parade lopen, ik deed het graag!’

Na een paar raids op St. Nazaire en Dieppe kwam dan eindelijk de invasie

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 29mei 1985

‘Sloot ik vorige week af met het veelvuldig paradelopen op zaterdagmiddag, wat door muziek en veel publiek voor kleur en sfeer zorgde, het was natuurlijk niet zo dat wij of de Engelsen alleen maar aan vermaak dachten. De oorlogsvoering ging immers onverminderd voort, met bombardementen van deze en gene stad. Werd ook Coventry uitgekozen, Londen werd er alle dagen door opgeschrikt. In de kranten was er weinig positiefs over de oorlog te lezen.’

Vaandel

‘Als Churchill, Roosevelt of bijvoorbeeld onze koningin via de radio een redevoering hield, wat dan meestal ’s avonds om negen uur gebeurde, zag je geen mens op straat. Vooral bij ons in het kamp zat iedereen gespannen te luisteren, enorm nieuwsgierig of er iets bijzonders gezegd zou worden. Andere avonden vonden wij ook wel vertier in e ontspanningszaal, waar nogal eens een gezelschap een show kwam geven. Ik herinner me onder andere een optreden van Vera Lyn. Ook prominente sprekers bezochten ons. Ik noem Jan den Hartog die kwam vertellen uit zijn boek Hollands Glorie.

Koningin Wilhelmina tijdens de uitreiking van het vaandel

Gewoon fantastisch zoals die kerel dat kon! Hiernaast voerden eigen mensen ook delen uit de Gijsbrecht van Amstel en natuurlijk was er de jaarlijkse kerstviering. Bij het kerstmaal hoorde natuúrljik de traditionele Engelse kalkoen. De Joodse soldaten onder ons, die het kerstfeest zoals wij niet kennen, moesten tijdens de maaltijd bedienen, iets wat ze overigens maar al te graag deden. Vaak kregen wij een vooraanstaande persoon uit Londen op bezoek, meer dan eens koningin Wilhelmina of prins Bernhard.’

‘Op 27 augustus 1941 kregen we ons vaandel uitgereikt. We waren niet langer een naamloos ‘Nederlands Legioen’, maar Kon. Ned. Brigade ‘Prinses Irene’. Bij de

uitreiking zei de koningin: ‘Vertrouwend op God, onze onbuigzame wil en de overwinning onzer bondgenootschappelijke wapenen, zal het u gegeven zijn eenmaal als zegevierende bevrijder van Nederland met het vaandel de Nederlandse bodem te betreden’. Ze zei natuurlijk veel meer, maar dat was het slot, wat op ons veel indruk maakte.’

‘De slag om Engeland kwam in 1942 over haar dieptepunt, maar de Britten en dan uiteraard ook wij kregen af te rekenen met de oorlog van het voedsel. Maar liefst 85% van alle eten moest worden geïmporteerd, schepen met voeding voeren vanaf alle werelddelen naar Engelse havens, doch werden nogal eens getorpedeerd. Naast de zorg om het dagelijks eten moesten er voorraden komen voor de oorlogsvoering. Om het tekort aan mankracht te compenseren, het leger had immers alle mannen nodig, werden krijgsgevangenen ingezet om de boeren te helpen bij het werk. Geen Duitsers, die werden goed bewaakt, maar Italianen. Ik zag ze vaak. Ze waren gekleed in een soort pyjama, met een gele lap op de rug. We zagen ze ploegen met een tractor, terwijl er in velden of wegen niemand te zien was om hen te bewaken. Die hadden het beslist goed zo meen ik.’

*Frans (links) hier met mede-soldaten bij een
tuinbouwbedrijf in Engeland (Fam. van Eijck)*

Successen

‘In oktober 1942 komt er een kentering in de oorlogssituatie. Montgomery heroverde El Alamein aan de noordkust van Afrika. Het gaf niet alleen de Engelsen moed, ook ons. Tot dan leek het immers allemaal uitzichtloos. In 1943 moeten we deelnemen aan steeds meer oefeningen, maar het leek steeds in groter verband. Ze duurden soms tien dagen. Er werd veel met scherp geschoten, meerderen van ons verongelukten daarbij. Een 3 inch mortier sprong uit elkaar, hetzelfde wapen waar ik bij was. Een 9 centimeter wapen met een projectiel van 10 pond, er hoeft maar één verkeerde bij te zitten en het is goed fout. Begin 1944 verhuizen wij maar weer eens, nu naar de oostkust, naar de geëvacueerde plaats Dovercourt. We vonden het niet erg, in tegendeel. Iedere verandering was welkom, vooral bij ons jongeren. Het was ook goed voor het moreel, het gaf je hoop dat er misschien eindelijk eens iets ging gebeuren.’

‘Overigens wordt er in die tijd nogal ‘gehutseld’ met mensen. Over de gehele vrije wereld zijn Nederlanders opgeroepen voor militaire dienst. Wij, die ons van het eerste uur voelen, komen wat in de verdrukking. Dat zal je kunnen begrijpen: er ontstond een rivaliteit. Af en toe was er ook een echte Engelandvaarder die Nederland was ontvlucht en via een bezoek aan de koningin bij ons werd ingedeeld.’

‘De Nederlanders die van overal in de vrije wereld werden opgetrommeld hadden in het land waar ze verbleven meestal een hoge functie, misschien mag je ze samenvatten met het woord intellectuelen? Niet dat die in dat land gemist konden worden, maar anders moesten ze in het leger van dat land waarin men verbleef. We hadden ook een stel van het Vreemdelingenlegioen, je weet dat dat mensen zijn zonder verleden zagezegd. Niemand vroeg er ook naar, door zich bij ons aan te sluiten werden ze als ‘t ware weer Nederlander, compleet met paspoort. Ook werden er nogal wat ouderen onder ons afgekeurd, of men kreeg een andere functie, bijvoorbeeld bij het Militair Gezag of bij de bewaking van de koningin.

Diegene onder ons die in 1940 waren overgestoken, maar in Nederland al getrouwd waren en soms kinderen hadden, kregen het steeds moeilijker naarmate de scheiding langer duurde. Vaak zochten ze wat vergetelheid in drank; voor de rest was het wachten op een schaars 25-woorden berichtje van thuis. Hun hele denken en doen was uiteraard gericht op terugkeer naar vrouw en kinderen. Gelukkig waren er de Geallieerde successen in Afrika en Italië waar ze moed uit konden putten.

Ook in Engeland veranderde er overigens nogal wat. Zo was er de geweldige bevoorrading met oorlogsmaterieel. Er werden massa's aangevoerd, veelal opgeslagen in de bossen. Ook de Amerikanen brachten veel mee. Als die hier of daar neerstreken ontstond er in 'n mum van tijd een nieuw vliegveld, van waaraf spoedig gevlogen werd naar het vaste land. Dat houdt je werkelijk niet voor mogelijk. Zo zag je alleen bossen, land of een weiland, in veertien dagen lag er een vliegbasis met van alles wat daarbij hoorde. Het waren

*Frans op een bren carrier in Engeland
(Fam. van Eijck)*

keiharde werkers, we stonden er van te kijken dat zoiets mogelijk was. In de eerste maanden van 1944 was het steeds maar oefenen in groter verband. Je begreep er weinig van. De vrije tijd doodde je met luisteren naar de radio en het lezen van een krant. Een Engelse krant, maar intussen konden we daarmee goed uit de voeten, temeer nog omdat in oorlogsnieuws steeds dezelfde woorden terugkeren. In de Nederlandse taal hadden we een weekblad. Na een paar raids op St. Nazaire en Dieppe kwam dan eindelijk de invasie.'

‘De mensen stonden tien rijen dik, er was nauwelijks een doorkomen aan’

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 5 juni 1985

‘Verleden week sloot ik met te vertellen dat dan eindelijk de invasie kwam. Zoals je weet was die de 5e juni 1944 gepland, maar vanwege het bar slechte weer moest men de plannen een dag uitstellen. De journaals in de bioscopen hielden ons op de hoogte van de vorderingen, maar het ging lang niet zo vlot als we hoopten. Maar het bruggenhoofd kwam er en blééf er! We maakten spannende weken mee. Prins Bernhard kwam weer eens op bezoek, ook Montgomery zelf kwam zich aan ons voorstellen.

Op zee

‘Ik heb je al eerder verteld dat ik was ingedeeld bij de zware mortieren. Die opereren altijd een eindje achter de infanterie. Dat had ik dus getroffen. Montgomery noemde de infanterie P.B.I.’s, letters die staan voor Poor Blody Infantry. Zij immers moesten het gevaarlijke werk doen, waren altijd direct in de frontlijn. Ik schat dat 95% van de gesneuvelden tot de infanterie behoorde. Voor mezelf moet ik eerlijk zijn: ik stond helemaal niet te popelen om aan de strijd te mogen deelnemen. Ik geloof eigenlijk niemand. Ik was held noch lafaard, zat daar ergens tussenin. Overigens lieten de mannen zich aan het front anders zien dan in vreedstijd. Ik noem twee voorbeelden. Wij hadden een officier, een fantastische kerel waarvoor je door het vuur zou gaan. Aan het front was hij ineens nergens, hij werd gewoon teruggestuurd naar Engeland. Een ander was een kapitein, die we ‘Bleke Bet’ noemden. Voor ons onverwacht was die van niets en niemand bang, ging gewoon door alsof er niet geschoten werd. Maar zover zijn we nog niet, we verblijven nog steeds in Engeland.’

‘Op 3 augustus 1944 vertrokken we naar een kamp dat aansloot op de haven Tilbury, vlak bij Londen. Het kamp had enkel een ingang, de uitgang was de haven. Daar kregen we ons eerste Franse geld en de nodige nooddrantsen. Op de avond van de 4^e augustus werden we ingescheept en vierden we de verjaardag van ons petekind prinses Irene op zee. De Kon. Ned. Brigade Prinses Irene was op weg naar het vaste land.’

‘Het was een prachtige dag. We voeren in een konvooi van ongeveer 45 schepen, die allemaal een 400 meter van elkaar bleven. Het waren zogenaamde Liberty-schepen van 10.000 ton. Het was een machtig gezicht, op zee gebeurde er

De Brigade bij de overtocht
Copyright Richard van de Velde

werkelijk niets wat direct op een oorlog leek. We zongen en maakten muziek. Enkele schepen keerden van Frankrijk terug, begeleid door motortorpedoboten. Dat waren snelle wendbare schepen, men was vreselijk bang voor onderzeeërs. De volgende ochtend landden we aan de kunsthaven van Arromanches in Frankrijk. Die haven was compleet met lange aanlegsteigers. Als golfbrekers gebruikt men geweldige betonnen bakken die vanuit Engeland naar daar waren gesleept. De eerste dag passeerden we dezelfde plaatsen als in 1940, maar nu in de andere richting.

La Delivrande en Douvres, plaatsen die nu grotendeels vernield waren. Onze Brigade bestond uit zo'n 1.200 man, we hadden veel en goed materiaal. Zij bestond uit drie onafhankelijke gevechtseenheden, waarbij dan nog wat staf en aanvullingstroepen. Ik was al een paar jaar ingedeeld bij gevechtsgroep 3 en bemande mede een zware mortier waarvan de Brigade er zes had. Per gevechtsgroep dus twee.'

Hellevuurhoek

‘De eerste aanblik van Normandië was er een van troosteloosheid. Honderden

Prins Bernhard op bezoek bij de troepen
23 augustus 1944

stukken geschut, uitgebrande tanks en dan nog veel zomaar half begraven lijken. Hier werden we al gauw ingezet als aanvulling van de Zesde Luchtlandingsdivisie, een Engels onderdeel. De Britten noemden de omgeving ‘de Hellevuurhoek’, daarbij hadden we ook nog veel last van muggen en wespen. Van hier uit begon onze veldtocht, het gevecht op weg naar huis. Van toen tot half september was het een tijd van wisselvalligheden, er vielen regelmatig doden en

gewonden. Zoals ik vooral stelde wil ik geen gevechtshandelingen beschrijven, wie die wil lezen moet er de boeken maar op naslaan. Ik wil geen held spelen. Dat zou ik best kunnen, niemand zou dat kunnen weerspreken. Maar onze zware mortieren droegen 800 tot 2.800 meter. We zaten dus altijd achter de infanterie zoals ik al vertelde. Als we nu even langer op een bepaalde plaats bleven dan maakten we een gat. Net een graf, een halve meter breed, een meter diep en een meter lang. En daar doken we in als er door de lucht weer iets op je afkwam. Wij schoten veel, hadden volop munitie. Bij een mortierstuk heb je drie man, ik was nummer één. Die heeft de taak van richten. De nummer twee moet de projectielen erin gooien, nummer drie moet ze aanslepen. De commandant moest de waarneming doen.'

Op weg in Normandië

'Ons stuk was altijd opgesteld achter een dijk of een huis, uiteraard kreeg je dikwijls mortiervuur terug. Het waren griezelige projectielen, als ze maar iets raakten spatten ze uit elkaar. Ik wil slechts kwijt dat alles gepaard ging aan doodsangst en ontberingen, eigenlijk onbeschrijflijk. En dán de verschrikkelijke stank! Regelmatig trokken we door een dorp waar je niemand zag. Later bleek het dan niemandsland te zijn. De Duitsers waren vertrokken, de bevolking bleef in de kelders.'

'Het was in deze streek dat luitenant Herbrink vanaf 60 meter beschoten werd. Hij werd gemist, maar liet zich vallen alsof hij dood was. De Duitser kwam te voorschijn om te kijken naar zijn resultaat. Het kostte hem z'n leven, want Herbrink schoot en miste niet! Begin september ging het zo snel dat we de ene na de andere plaats passeerden. Er zaten ook plezierige kanten aan. Zo trokken we door Brussel en Leuven als nagenoeg eerste Geallieerden die ten overvloede nog wel de taal van de mensen spraken. We werden bedolven onder bloemen. De mensen stonden tien rijen dik, er was nauwelijks een doorkomen aan. Na ieder voertuig, waarop zich wel twintig personen hadden genesteld, sloten de rijen zich weer. Het volgende voertuig moest weer zien hoe er door te komen. Ik kan dat niet goed beschrijven. De mensen waren zó uitbundig, jammer dat de jeugd van vandaag zich daar geen voorstelling van kan vormen. Bij het minste oponthoud werden we als het ware overvallen met kaarten voor een handtekening en werden we gekust door zowel mannen als vrouwen. Vooral op ons nuchtere Hollanders maakte dat

indruk. Onbeschrijfelijk hartverwarmend, we werden beschouwd als engelen uit de hemel. Velen lieten hun tranen de vrije loop en werden niet moe te vertellen hoe 't allemaal geweest was. Om het feest compleet te maken hadden we chocolade en sigaretten bij ons, echter niet genoeg voor iedereen. De vreugde voor ons was echter van korte duur, een half uur later zouden wij bij Diest in een hinderlaag rijden.'

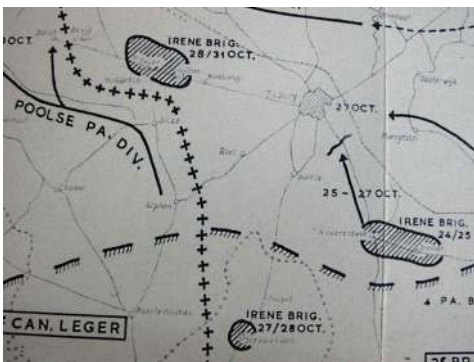
‘Op 28 oktober 1944 trokken we naar Hulten, mijn geboorte- en woonplaats’

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 12 juni 1985

‘Verleden week vertelde ik hoe we, na feestelijke intochten, nabij Diest in een hinderlaag reden. In mijn nabijheid kostte dat drie doden en nogal wat gewonden. Ook gingen van onze colonne zeven voertuigen door brand verloren. Op zo’n onverwacht moment ontstaat zo iets van een chaos. Niemand weet zo gauw vanwaar je wordt beschoten, iets wat al snel tot enige paniek kan leiden. Gelukkig zijn er in zo’n situatie altijd weer mensen die direct het heft in handen nemen, waardoor de schade dan toch nog beperkt blijft.’

Nederlandse bodem

‘Het einddoel van die dag was Beringen aan het Albertkanaal. Daar verbleven we een paar dagen, alvorens de sprong over het kanaal werd gemaakt. Als taken hadden we toen de beveiliging van de noodbruggen die over het kanaal waren gelegd. Het was in de streek tussen Beringen en Hechtel dat we ons gereed maakten om deel te nemen aan de grote operatie ‘Market Garden’, die als doel had om in één slag westelijk Nederland te bevrijden. In de nacht van de 20e op de 21e september 1944 betraden we voor het eerst na ruim vier jaar weer de Nederlandse bodem. Dat historische moment vond plaats ten zuiden van Valkenswaard, bij Borkel en Schaft. De woorden van koningin Wilhelmina, bij de

De route van de Brigade. De bevrijding van o.a. Hulten. Copyright Richard van de Velde.

overdracht van ons vaandel op 27 augustus 1941 gesproken, werden hier volledig ingelost. Je herinnert je nog dat ze toen zei: ‘Vertrouwende op God, onze onbuigzame wil en de overwinning onzer bondgenootschappelijke wapens, zal het u gegeven zijn eenmaal als zegevierende bevrijders van Nederland de vaderlandse bodem te betreden’. Het vaandel zou later rijkelijk versierd worden met plaatsnamen waar onze Brigade historie schreef.’

'De opmars door Nederland ging via Eindhoven en Son naar Grave, een plaats die we 's middags om een uur of twee bereikten. Het was hier op de weg naar Son waar ik zomaar een familielid ontmoette die daar ondergedoken was. Het was een feestelijke dag. Als ik spreek over feestelijk moet ik er meteen aan toevoegen: maar o zo gevaarlijk! We trokken door een smalle bevrijde corridor, met massa's uitzinnig juichende burgers die eigenlijk niets anders deden dan ons in de weg lopen. En dat was dan de bevrijding van het zuiden tot goed en wel Nijmegen, daar boven zou het nog geruime tijd puur ellende blijven, maar dat is genoegzaam bekend.

In die dagen, trouwens ook in de weken ervoor, kwam de ene na de andere legerorder over ons heen. We bleven een week of vier in dat gebied, eind oktober

Kerk en omgeving Hulten

*Het door bombardementen vernielde Hulten
zoals Frans het aantrof eind oktober 1944
(Heemkring Molenheide)*

werd er een doorstoot geforceerd om Tilburg te bevrijden. Na twee dagen strijd viel de stad in geallieerde handen. Onze Brigade moest er toch weer een tol van zes doden voor betalen. Op 28 oktober 1944 gaan we 's ochtends richting Hulten, m'n geboorte- en woonplaats. Het was zaterdagmiddag vier uur dat ik geheel onverwachts thuis op het erf stond. Het adres luidde toen Oude Baan, nu Stedebaan 18 (boerderij is inmiddels

afgebroken i.v.m. aanleg bedrijventerrein Haansberg, red.) . Diezelfde ochtend waren de Duitsers bij ons thuis nog binnen, dus we zaten ze erg kort op de hielen. Onze mortier werd opgesteld bij het pakhuis van de Boerenbond destijds, langs de Rijksweg. De commandant zei: 'je kunt wel naar huis gaan, als het nodig is dan roepen we je wel. Achterop de motor ben ik naar huis gebracht, de eerste die ik zag was m'n zus Cor. Ik vertelde dat ik Wim al had ontmoet, iets wat men maar amper kon begrijpen. Je snapt dat ik van alles bij mij had waar ze thuis gebrek aan hadden. Op maandag kwam men mij halen, ons stuk was verplaatst naar tegenover 'De Chinese Muur' zo ongeveer'.

Capitulatie

'Toen ik thuis kwam, zaten de Duitsers naar men ons zei nog in de Rijense Laagstraat. Er werd door de artillerie wat over en weer geschoten, maar verder gebeurde er niet veel. Alleen de infanterie van onze gevechtsgroep I en III kwam in actie nabij het NS station en de Vijf Eiken. De volgende dag trokken wij naar Waspik, Raamsdonk, Loon op Zand en bijvoorbeeld Oosteind. Toen werden we

naar Walcheren gedirigeerd. Onze standplaats werd Kattendijke. Hier zouden we tot april 1945 verblijven ter bewaking van de noordelijke kustlijn, tegenover Schouwen-Duiveland en Tholen. Af en toe kwam ik met verlof thuis in Hulten, maar er gerust was ik er niet vanwege de overkomende V1's. Eerlijk gezegd was ik liever bij de kameraden in Zeeland. Begin april 1945 kwamen we weer in beweging, nu richting Den Bosch. We kwamen in Haarsteeg en Hedikhuizen. Van daaruit zouden een paar honderd van ons de sprong wagen over de Maas, met de bedoeling Hedel te veroveren'.

'Ik zeg met nadruk veroveren, want van bevrijding kon geen sprake zijn. Het dorp was totaal vernield en geëvacueerd. Een dag of anderhalf kenden we een hoop ellende, toen we ons terugtrokken was de balans twaalf doden en ruim veertig gewonden. Deze achteraf, maar achteraf praten is voor niemand moeilijk!, zinloze actie had niet mogen gebeuren. Ik ben dan ook heel erg blij voor zoiets geen verantwoording te hoeven dragen'.

'Eind april kwam men eigenlijk niet veel meer dan wat heen en weer schieten, begin mei hing er iets in de lucht van een wapenstilstand. Die werd al in acht genomen van 's morgens zeven tot 's avonds negen uur, maar 's nachts kon men het oorlogje voeren nog niet laten. En toen ineens was het afgelopen, het was een vreemde gewaarwording. Vanaf het moment dat ik in 1938 in dienst kwam voor de eerste oefening, tot bijna zeven jaar later, zou er voor 't eerst niet over oorlog worden gesproken maar heette het onderwerp vrede. Op 6 mei vertrokken we naar Wageningen, zoals je weet werd daar de capitulatie van het Duitse leger in Nederland getekend'.

‘Sommigen zegt het helemaal niets en anderen zullen het levenslang meedragen’

Nico van Esdonk (Weekblad Gilze en Rijen) 19 juni 1985

‘Verleden week sloot ik af met het feit dat we op 6 mei 1945 naar Wageningen vertrokken. Daar poetsten we onze uitrusting op, want op de ochtend van de 8^e mei zouden we vertrekken naar Den Haag. Daar zouden we als eerste van de Geallieerde strijdkrachten binnentrekken. De route liep via Utrecht en Leiden, het werd een ware triomftocht. In de steden en dorpen was er nauwelijks een doorkomen aan. Onze voertuigen werden overbelast door volwassenen en kinderen die erop kommen en mee reden!’

Naar Den Haag

‘We hadden liefst anderhalf uur nodig om door Utrecht te komen, ook in Leiden en Den Haag schoten we nauwelijks op. Jammer dat achter de vreugde zoveel droefheid schuilging als gevolg van de doorstane Hongerwinter. Alom hoorden we de kreet: ‘dit mag nooit weer gebeuren! In Den Haag werden we gelegerd in de Alexander- en Frederikkazerne aan de Van Alkemadeaan, we werden al gauw belast met de bewaking van Huis ten Bosch. In de stad was niet veel vernield.

*Intocht in Den Haag Copyright
Richard van de Velde*

Opvallend was wel het aantal huizen dat geen kozijnen meer had. Alles wat brandbaar was had men gesloopt. De bewaking van het paleis was best een plezierige bezigheid. Er was hoegenaamd niets vernield, we konden het nu van binnen eens goed bekijken. Een dag of veertien later liepen we in Amsterdam een grote parade, bij welke gelegenheid we er een nacht overbleven. Ik meen dat onze hoofdstad mentaal het meest geleden heeft, de Jodenvervolgung was er het felst. De aanblik van de stad was zoals we die hadden verwacht.’

‘Terug naar Den Haag, waar het leven voortging en de bevrijdingsroes wegebde, werden we al betrekkelijk gauw geconfronteerd met de werkelijkheid van de bezetting. We waren erbij toen het massagraf op de

Waaltdorpervlakte geopend werd. Een graf van een meter of dertig lang en vijf meter breed, met daarin ruim honderd lijken. Allemaal mannen die hun eigen graf moesten graven. De stoffelijke resten lagen schots en scheef over elkaar. Ik heb er een paar foto's van gemaakt, doch ik vond het zo luguber dat ik ze enkele jaren nadien verscheurde. Maar nog altijd zie ik het beeld voor m'n ogen.'

'We hadden echt al onze fantasie nodig om de verhalen uit de Hongerwinter te kunnen begrijpen. We dachten aan de klachten die we in Engeland hadden geuit. Ongeschikte aardappelen, de eenheidsworst, het schapenvlees en de eeuwige vis en chips. Maar als we dat vergeleken met de landgenoten hier, dan hadden we het zeer rijk gehad. Vooral dan ten opzichte van de landgenoten in het noordwesten.

Van lieverlee kwam steeds meer het doorstane leed naar boven. Concentratiekampen werden geopend, nog een flink aantal uitgehongerde mensen worden gered, miljoenen anderen kwamen onder erbarmelijke omstandigheden om. Ik heb een aantal overlevenden gezien en gesproken. Ze wilden hun verhaal graag kwijt, doch waren vooralsnog niet in staat het normale leven te hervatten. Ze bleven met een trauma zitten, na vaak jaren van gevangenschap en eindeloze honger. Wij met onze medailles kunnen niets anders doen dan diep voor hen buigen. Zij immers droegen de zwaarste last van de oorlog, een decoratie was er voor hen niet.'

*Frans op wacht in
Den Haag
(Fam. van Eijck)*

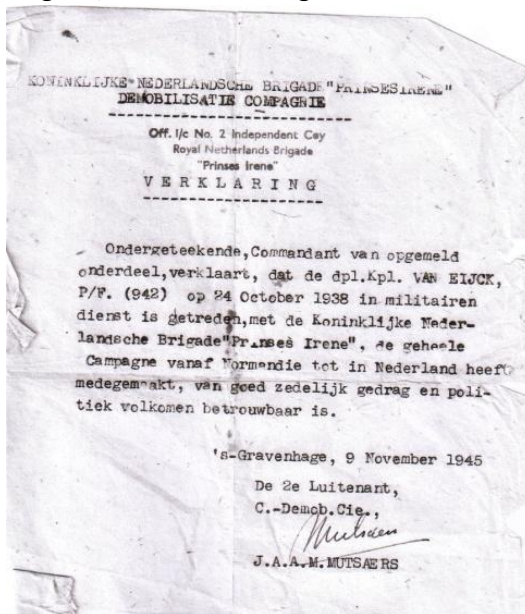
Plicht

'Al bij al kostte mij de oorlog ruim zeven jaren dienstplicht, in ruim zes jaren was ik niet uit het uniform. Met onze zware mortier hebben we tijdens de veldtocht ongeveer 700 projectielen afgevuurd, van Normandië tot aan Hedel. Later zag ik nogal eens een ijverige huisvrouw koperen granaathulzen poetsen. Ik kan het niet helpen, maar als ik dat zie krijg ik daar een weerzin in. Ik hoef er geen en er komt bij mij niet een in huis! Van onze Brigade zijn vijfenveertig leden gesneuveld, plus zijn er in Engeland nogal wat gestorven. Een groot aantal ging na de demobilisatie terug naar Engeland, wat hun tweede vaderland was geworden. Van degene die verkozen weer gewoon hun draai in Nederland te vinden, zijn er nogal wat die beroepsmilitair werden, dat kon onder erg gunstige voorwaarden.

In 1947 werd de vereniging van oud-strijders opgericht, daar ben ik ook lid van. Nu in 1985, kunnen we veertig jaar na de bevrijding terugkijken. We hadden intussen met onze Brigade diverse bijeenkomsten, hebben veel nog eens doorgepraat.'

'Prins Bernhard, die zo vaak bij ons was, wordt door ons nog steeds op handen gedragen. Daar doet geen Lockheed affaire iets aan af. Zijn dochter en ons petekind Irene, heeft met haar levenswandel niet de instemming van álle nog levende leden van de Brigade. Maar vele anderen kunnen relativeren. Zelf vochten we immers voor het herstel van onze vrijheid en democratie, dan heeft ook zij het recht te zeggen wat ze meent en te doen wat zij meent dat nodig is. Ze wordt dan ook jaarlijks genodigd op onze reünie, slechts één keer is ze geweest!'

De voorzitter van het comité voor tweezijdige ontwapening zei eens: 'Alle respect voor onze prinses met haar ideeën. Maar onze sympathie gaat toch uit naar de Brigade, die met de steng in de hand in Normandië aan land ging om ons land te

*Verklaring van goed gedrag
(Fam. van Eijck)*

bevrijden. Eigenlijk hebben we na veertig jaar nog geen vrede, maar leven we in een toestand van geen oorlog. Het is thans zaak samen te werken in groot verband om de zo moeizaam herwonnen democratie te verdedigen. Ik meen dat we dat samen moeten doen met Amerika, wat zo verschrikkelijk veel voor ons gedaan heeft. We hebben de plicht de democratie te dienen. Weigeren wat dat, ook onder het mom van gewetensbezwaarde, dan spelen we de op de loer liggende dictatuur in de kaart. Velen zijn zich bewust van dat gevaar, zetten onze vrijheid op een helling, niet beseffend hoe een gevaarlijk spelletje men speelt. Er is zo'n beetje een kloof tussen mensen boven en onder de 45 jaar. Jongeren

beneden deze leeftijd kun je het eigenlijk niet kwalijk nemen dat men wat achteloos doet ten opzichte van het behoud van de vrijheid. Zij hebben de onderdrukking, alsmede wat er allemaal voor gedaan moest worden om de vrijheid te heroveren, niet meegemaakt. Sommigen zegt het helemaal niets en anderen

zullen het levenslang meedragen', zo eindigt Frans zijn verhaal. Hij haalde vervolgens nog wat documentatie voor de dag, waaruit we in de vorm van foto's en dergelijke hebben geput in de voorgaande weken. We zien nog een krantenbericht uit het einde van het jaar '40. Onder de kop: 'Goed nieuws' lezen we onder Hulten: 'bij de familie van Eijck is een eigenhandig schrijven binnen gekomen van hun zoon Frans van wie men sinds 7 mei niets meer had vernomen. Men vermoedt dat de heer van Eijck zich in Engeland bevindt, alhoewel de brief in Lissabon is gestempeld.' Als we hem vragen, waarom het verhaal pas veertig jaren na dato verteld? Zegt hij: 'Ik hoop dat de jeugd zich er haar voordeel mee kan doen. Nu kunnen we het nog vertellen wat we er allemaal voor moesten doen om weer vrij te zijn, over een aantal jaren is het pure geschiedenis. En daarin zal beslist niet worden beschreven hoe een dienstplicht kon uitgroeien tot ruim zeven jaren, waarvan er bijna vijf in het buitenland worden doorgebracht.

MINISTERIE VAN OORLOG.
Staf Directoraat Personeel
BUREAU ONDSCHIEDINGEN
Nr. 1903 A

TOEKENNING
VAN HET OORLOGS-HERINNERINGSKRUIS
MET DE GESPEN „KRIJG TE LAND 1940-1945”
„NEDERLAND MEI 1940” - „NORMANDIE 1944”

Het Hoofd van het Bureau Onderscheidingen van het Ministerie van Oorlog;

Gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 6 Januari 1948 en op de Beschikking van de Minister van Oorlog, d.d. 30 Juni 1948, Nr. 539 (Legerorder 1948, Nr. 222);

Ten deze handelend namens de Minister van Oorlog;

Kent toe het

OORLOGS-HERINNERINGSKRUIS
met de gesp voor algemene krijgsverrichtingen
„KRIJG TE LAND 1940-1945”
en de gespen voor bijzondere krijgsverrichtingen
„NEDERLAND MEI 1940” en „NORMANDIE 1944”

aan **de dpl. Soldaat der 1e klasse P.F. van EYCK**
van het wapen der militaire luchtvaart.

's-CRAVENHAGE, 8 October 1951.

HET HOOFD
VAN HET BUREAU ONDSCHIEDINGEN,

H. D. A. 151/51 / C - U w. B. 51/51/53/2e 30994-51

T. PAAUWE

*Toekenning oorlogsherinneringskruis
(Fam. van Eijck)*